

ВІДГУК

офіційного опонента доктора юридичних наук, доцента,
заслуженого юриста України, секретаря Сумської міської ради

Резніка Олега Миколайовича

на дисертацію Терехової Олександри Юрїївни
«Окружні адміністративні суди в системі суб'єктів адміністративного
права», поданої до разової спеціалізованої вченої ради ДФ 55.051.041
у Сумському державному університеті на здобуття ступеня доктора
філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

*Актуальність теми дисертаційного дослідження та її зв'язок з
планами відповідних галузей наук*

Одним із способів орієнтації правової держави на практичні цінності є
судова спеціалізація в межах існуючої судової системи. Саме судова
спеціалізація забезпечує якісний розгляд та вирішення судових справ, які
потребують спеціальних знань. Відповідно окружні адміністративні суди в
Україні забезпечують розгляд та вирішення такої категорії спорів як
публічно-правові. Правовий статус вказаних судів визначено Законом
України «Про судоустрій та статус суддів» 2016 року, водночас триваюча
судова реформа свідчить про поки що недосконале правове регулювання
діяльності окружних адміністративних судів та доцільність теоретичного
переосмислення його окремих положень. Водночас на особливу увагу
заслужує переосмислення місце окружних адміністративних судів в системі
суб'єктів адміністративного права. Зважаючи на викладене вивчення
адміністративно-правового статусу окружних адміністративних судів є
актуальним питанням на сьогодні, оскільки навіть на доктринальному рівні
відсутні комплексні наукові праці присвячені дослідженню обраної автором
теми дисертації.

Варто зазначити, що обрана тема дисертації відповідає положенням
Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента
України від 12.01.2015 р. № 5; Стратегії розвитку наукових досліджень
Національної академії правових наук України на 2016–2020 роки,

затвердженої Постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 03.03.2016 р. Крім того робота виконана з урахуванням пріоритетних напрямків Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки, затвердженої Указом Президента України від 20.05.2015 р., Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки, затвердженої Указом Президента України від 11.06.2021 р., а також у межах науково-дослідної теми «Організаційно-правові засади функціонування правоохоронної, судової та фінансової систем України» (№ 018U001317) Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету.

Найвагоміші наукові результати, що містяться в дисертації, та нові факти, одержані автором

Представлена Тереховою О.Ю. наукова праця є однією з перших спроб комплексно, на основі вивчення та узагальнення наукових підходів, положень законодавства України, що регулює організацію судової влади та відправлення правосуддя, з урахуванням останніх змін до нього, визначити місце окружних адміністративних судів в системі суб'єктів адміністративного права та обґрунтувати пропозиції щодо удосконалення їх адміністративно-правового статусу.

Наукова новизна обраної тематики сприяла тому, що дисертантці вдалося досягти значних наукових результатів про що свідчить відповідна кількість положень, які подаються для оприлюднення вперше, удосконалені та дістали подальшого розвитку. При цьому сам зміст дисертаційного дослідження свідчить про їх наукову обґрунтованість.

Зокрема науковою новизною вирізняються такі висновки автора.

По-перше, дисертанткою сформульовано авторське розуміння понять «адміністративно-правовий статус окружного адміністративного суду» (с. 87), «компетенція окружних адміністративних судів» (с. 100), «адміністративно-правові відносини в діяльності окружного

адміністративного суду» (с. 126), «юридичні гарантії діяльності окружних адміністративних судів як суб'єктів адміністративного права» (с. 163).

По-друге, в роботі дістала подальшого розвитку періодизація становлення та розвитку окружних адміністративних судів на території України, яка охоплює 4 періоди (с. 36–38).

По-третє, дисертанткою удосконалено розуміння місця окружних адміністративних судів у системі судоустрою України, яке визначається відповідністю їх організації та діяльності, як важливої частини механізму державного захисту прав і свобод людини та громадянина принципам територіальності, спеціалізації, інстанційності, та в системі суб'єктів адміністративного права, що обумовлюється можливістю останніх бути суб'єктом різних за метою та завданнями адміністративно-правових відносин (с. 50–51).

По-четверте, визначено, що законодавчі акти, норми яких регулюють діяльність окружних адміністративних судів є загальними для всіх судів загальної юрисдикції, водночас до них належать і деякі підзаконні акти. У цьому разі необхідно зазначити, що є підзаконні акти норми яких стосуються лише діяльності окружних адміністративних судів. Відповідно джерела адміністративно-правового регулювання діяльності окружних адміністративних судів класифіковано як за місцем в ієрархії національного законодавства: закони, підзаконні акти, акти органів суддівського самоврядування та внутрішньооперативні акти, так і за напрямками адміністративної діяльності окружних адміністративних судів України: а) організаційно-управлінські питання: створення та ліквідація окружних адміністративних судів; регламентування повноважень суддів, які займають адміністративні посади; б) кадрові питання; в) особистий прийом громадян; г) доступ до публічної інформації; г) здійснення контролю за законністю діяльності співробітників суду і забезпечення їх безпеки тощо (с. 71).

По-п'яте, дисертанткою класифіковано адміністративно-правові відносин в діяльності окружного адміністративного суду: а) за сферою

виникнення: а) за змістом: внутрішньоорганізаційні (внутрішньоапаратні) зовнішньоорганізаційні відносини; б) за змістом: відносини кадрового (публічно-службові відносини), фінансового, матеріально-технічного забезпечення діяльності судів; в) за характером взаємозв'язків між суб'єктами: субординаційні, реординаційні, координаційні; г) залежно від змісту владних повноважень суб'єктів: горизонтальні й вертикальні (с. 127).

По-шосте, узагальнено зарубіжний досвід організації та діяльності адміністративних судів, зокрема, Франції, Німеччини, Італії, Великій Британії, Нідерландах, Фінляндії, Швейцарії, Австралії, Мексиці, США) (с. 131–149); класифіковано моделі організації та діяльності адміністративних судів в зарубіжних державах за: 1) наявністю судових та квазісудових адміністративних органів; 2) місцем органів адміністративної юстиції в механізмі держави; 3) кількістю рівнів адміністративних судів; 4) обсягом повноважень адміністративних судів; 5) спеціалізацією адміністративних судів (с. 148–149). Водночас авторкою запропоновано запозичити досвід Франції щодо консультування адміністративними судами органів виконавчої влади з питань публічного адміністрування (с. 137–139).

По-сьоме, розкрито особливості оцінювання діяльності окружних адміністративних судів як суб'єктів адміністративного права (с. 164–174) та сформульовано пропозицію про доповнення змісту Закону України «Про судоустрій та статус суддів» такою нормою: «з метою виявлення реальних потреб та забезпечення належних умов роботи суду щорічно проводиться її оцінювання, а для покращення стану розгляду судових справ і раціонального використання бюджетних коштів щоквартально здійснюється аналіз діяльності суду» (с. 174).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації

Ґрунтований аналіз дисертації та опублікованих праць Терехової О.Ю. дає можливість констатувати, що наукові положення та висновки роботи належно обґрунтовані.

Достовірність сформульованих у дисертації положень обумовлена поставленою метою та визначеними завданнями, структурою дисертаційної роботи, яка дозволила чітко визначити місце окружних адміністративних судів в системі суб'єктів адміністративного права та обґрунтувати пропозиції щодо удосконалення їх адміністративно-правового статусу.

Науковий аналіз характеризується належним методологічним та науковим інструментарієм, аргументованістю сформульованих авторкою висновків та пропозицій, власним баченням напрямків вирішення існуючої проблеми. Особливо варто відзначити інформаційну та емпіричну основу дисертаційного дослідження, до якої увійшли узагальнення практики діяльності окружних адміністративних судів в Україні, політико-правова публіцистика, періодичні видання і статистичні дані .

Позитивно можна оцінити й науково-теоретичне підґрунтя дисертації, а саме 307 джерел, серед яких наукові праці вітчизняних і зарубіжних науковців із загальної теорії держави і права, адміністративного та інших галузей права, управління, філософії, Конституція України, закони та підзаконні нормативно-правові акти, що регулюють організацію судової влади та відправлення правосуддя в Україні, а також вносять зміни до них. Зазначений обсяг використаних джерел свідчить про ґрунтовне опрацювання проблеми і високий рівень підготовки дисертантки.

Значення для науки і практики отриманих результатів

Одержані Тереховою О.Ю. в процесі дисертаційного дослідження результати можуть бути використані для вдосконалення концептуальних положень юридичної науки та є практично корисними для реформування національного законодавства.

Сформульовані й обґрунтовані в дисертації висновки та положення можуть бути використані в науково-дослідній сфері – для подальшого вивчення місця окружних адміністративних судів в системі суб'єктів адміністративного права. Необхідними наукові доробки Терехової О.Ю. є також для правозастовної сфери, зокрема вони можуть бути використані для

удосконалення діяльності окружних адміністративних судів як суб'єктів адміністративного права. Більше того висновки та пропозиції дисертаційного дослідження враховані у діяльності Сумського окружного адміністративного суду. Також висновки та положення дисертації можуть бути використані в освітньому процесі – під час підготовки навчально-методичної літератури та проведення занять із дисциплін «Адміністративне право» й «Судові та правоохоронні органи».

Оцінка змісту дисертації та її завершеність

Структурні частини дисертації належно висвітлені та відповідають темі та меті дослідження. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, що містить дев'ять підрозділів, висновків до розділів та загальних висновків, списку використаних джерел і додатків.

У вступі достатньо обгрунтовано актуальність проблеми, чітко сформульовано мету, яка корелює з темою дослідження та конкретизується в завданнях, окреслено об'єкт і предмет роботи, вказано методи дослідження, практичне значення дисертації, апробацію результатів і структуру дослідження.

У першому розділі авторка надала теоретико-правову характеристику окружних адміністративних судів як суб'єктів адміністративного права, зокрема спершу розкрила історико-правові аспекти становлення та розвитку окружних адміністративних судів на території України, далі з'ясувала місце окружних адміністративних судів в системі судоустрою України та системі суб'єктів адміністративного права, охарактеризувала правове регулювання діяльності окружних адміністративних судів і визначила місце адміністративно-правового регулювання у ньому.

Другий розділ дисертаційного дослідження авторкою присвячено безпосередньо специфіці адміністративно-правового статусу окружних адміністративних судів. Зокрема, визначено поняття та елементи адміністративно-правового статусу окружних адміністративних судів, охарактеризовано компетенцію окружних адміністративних судів як

суб'єктів адміністративного права, виокремлено адміністративно-правові відносини у діяльності окружних адміністративних судів.

У третьому розділі авторка узагальнює зарубіжний досвід організації та діяльності адміністративних судів, визначає можливості його використання в Україні, виділяє юридичні гарантії діяльності окружних адміністративних судів як суб'єктів адміністративного права, розкриває особливості оцінювання діяльності окружних адміністративних судів як суб'єктів адміністративного права.

Висновки логічно відображають наведені в дисертації аргументи по кожному із поставлених авторкою завдань спрямованих на досягнення загальної мети роботи.

Дисертація належно оформлена. Стиль мови враховує вимоги, які ставляться до такого виду наукових робіт. Чітку логічну структурованість роботи забезпечують відповідні висновки та узагальнення. Дисертаційне дослідження характеризується єдністю змісту, цільовою спрямованістю та є особистими внеском авторки у сучасну правову науку.

Позитивно слід відмітити кількість наукових публікацій автора та апробацію результатів дисертаційного дослідження. Результати дисертації висвітлено в 6 наукових статтях в фахових виданнях України та зарубіжних держав, 4 тезах наукових публікацій на конференціях, круглих столах, семінарах. Загалом вважаю, що дисертаційне дослідження Терехової О.Ю. пройшло належну апробацію, є завершеною і самостійною науковою працею.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Загалом позитивно оцінюючи дисертацію Терехової О.Ю., все ж таки необхідно відзначити наявність деяких дискусійних аспектів.

1. У підрозділі 1.3 розглядаючи правове регулювання діяльності окружних адміністративних судів та місце адміністративно-правового регулювання у ньому авторка робить висновок про відсутність необхідності окремо виділяти міжнародні договори як джерела адміністративно-правового регулювання діяльності окружних адміністративних судів (с. 71). Однак

зважаючи на прийнятий Україною європейський вектор розвитку та особливу увагу, яка приділяється питанням приведення вітчизняного законодавства у відповідність до європейських стандартів, така позиція потребує додаткового обґрунтування під час захисту дисертації.

2. На с. 87 дисертантка під адміністративно-правовим статусом окружних адміністративних судів пропонує розуміти похідне та невід'ємне від основного правового статусу як органу судової влади правове становище окружного адміністративного суду в адміністративно-правових відносинах, що визначається сукупністю нормативно визначених, взаємопов'язаних та гарантованих державою елементів: метою, завданнями, функціями компетенцією, організаційною та внутрішньою структурою, юридичними гарантіями, юридичною відповідальністю окружного адміністративного суду, обумовлює межі його поведінки та взаємозв'язок з іншими учасниками таких відносин. Але потребує додаткового пояснення в чому саме полягає похідний та невід'ємний характер адміністративно-правового статусу окружного адміністративного суду від його основного правового статусу як органу судової влади.

3. Не досить повно у підрозділі 3.1 дисертанткою обґрунтовано доцільність пропозиції про розширення повноважень адміністративних судів щодо надання ними консультацій органам державної влади з питань, що стосуються актів, які ними розробляються (с. 137–139).

4. Потребує додаткового обґрунтування виокремлення дисертанткою серед гарантій діяльності окружних адміністративних судів як суб'єктів адміністративного права належного організаційного, фінансового, матеріального, інформаційного забезпечення їх діяльності та створення умов для розвитку інформаційних технологій у їх діяльності (с. 164), оскільки очевидно, що обидві гарантії стосуються інформаційної сфери діяльності суду.

Висловлені зауваження і побажання є дискусійними та суттєво не впливають на позитивну оцінку виконаною Тереховою Олександрою Юріївною дисертаційного дослідження.

Висновок

Вважаю, що дисертація на тему «Окружні адміністративні суду в системі суб'єктів адміністративного права», яка підготовлена за спеціальністю 081 «Право» відповідає вимогам Наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» та Постанови Кабінету Міністрів України № 167 від 06.03.2019 р. «Про затвердження Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», а її авторка – Терехова Олександра Юріївна, заслуговує на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

ОФЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

**Секретар Сумської міської ради,
доктор юридичних наук, доцент,
заслужений юрист України**

О. М. Резнік